

סדר קריאת מ"ב מסעות שבפרשת מסעי בשבת ובימות החול

סדר הקריאה בשבת במנחה ובימות החול

בש"ע (סי' קלז, סעי' א) פסק המחבר: 'ביום שקורין ג', אין קורין פחות מ' פסוקים, וידבר עולה מן המנין. ואי סליק ענינא בבציר מ' פסוקים, כגון פרשת עמלק (שמות יז, ח-טז) שאין בה אלא ט' פסוקים, שפיר דמי'. וכן מצינו בספרי המנהגים ובסידורים עתיקים בכת"י סדרי הקריאה להג' קרואים למנחה בשבת וימי ב' וד', ובזמננו כבר נתפשט המנהג לקרות ברוב הפרשיות עד המקום שקורין ל'כהן' בשבת (עד 'שני') היכא דאפשר, ומחלקים קריאה זו לג' גברי, ואפ' שלפ"ז בדר"כ קורין יותר מ' פסוקים'. וכבר נתעוררו כמה וכמה בפקפוקים שונים על הסדר הנ"ל הנדפס בסידורים ואכמ"ל. ביריעה שלפננו נדון בעז"ה בסדר קריאת המ"ב מסעות שבפ' מסעי בשבת ובימות החול ובשבת במנחה שלפניו.

סדר קביעות פרשת מסעי

ע"פ סדר קביעות רוב השנים פרשיות מטות ומסעי לעולם מחוברות וגם בשנים מעוברות, חוץ משנים מעוברות שקביעתן הח"א והש"ג, ששבת בראשית חל ממחרת לשמחת תורה (בחול"ל) וניתוסף שבת אחד, שאז קורין לפ' תזריע לפני פסח בשבת הגדול, ופ' נשא בשבת הקודם לעצרת² [ודלא כהסימן 'פסחו וסגרו, מנו ועצרו' של שאר שנים מעוברות כמבואר בטושו"ע ובפוסקים בסי' תכח], שאז פרשיות מטות ומסעי נפרדות³ [וע"פ הסימן 'צומו וצל' - 'לעולם ... תשעה באב קודם ואתחנן'].

הקביעות של הח"א הוא הקביעות הנדירה ביותר בשנים מעוברות, ולאחרונה חל בשנת תשי"ד, תשמ"א, תשס"ה, תשס"ח, ולפי סדר הלוחות שע"פ החשבון לא יחול שוב משך ל"ח שנה עד שנת תתי"ב, ושוב הפסק של כ"ז שנה עד לשנת תתל"ט.

הקביעות של הש"ג חל לאחרונה בשנת תשי"ז תשכ"ז, תשמ"ד, תשע"א, ובהאי שתא שנת תשע"ד, ולפי סדר הלוחות שע"פ החשבון לא יחול שוב עד שנת תשצ"ה, כך דמהאי שתא ואילך שוב לא יהיו פרשיות מטות ומסעי נפרדות, ולא יתרמי מילתא לקרות המ"ב מסעות שבפ' מסעי במנחה בשבת ובימות החול למשך כ"א שנים עד לשנת תשצ"ה, ובשנת תשצ"ח, ושוב הפסק של כ"ד שנים עד לשנת תתכ"ב, ובשנת תתכ"ה, והפסק של כ"ז שנים עד לשנת תתנ"ב.

אמנם בארץ ישראל שעושים יום אחד יו"ט, ועושים חג הפסח ז' ימים, אז בשנים מעוברות שסימנם בש"ז וגכ"ז שיום א' דפסח חל בשבת, נמצא שיום כ"ב ניסן שחל בשבת שהוא יום אחרון של פסח בחול"ל ויום אסרו חג הפסח בא"י, דבא"י חוזרים לקרות ע"פ סדר הפרשיות וכבר מקדימים אז לקרות פ' אחרי' , ובחול"ל קורין 'עשר תעשר' ע"פ סדר קריאת המועדות, ולא יקראו פ' אחרי כי אם בשבת שלאחריו ביום כ"ט ניסן, שבא"י כבר קורין פ' קדושים⁴. וכיון דהשנה

¹ ע"י נמוקי או"ח סי' קלז סק"א.

² וא"כ נמצא דקורין פ' בהר בשבת השלישית לימי הספירה, ומקדימין לומר פיוט 'גאולה' יקוש בענין המיוסד עה"פ 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו שבפ' בהר' בשבת השלישית, וכבר הארכתי ע"ז במאמרי 'הערה בענין סדר פיוטי אהבה וגאולה בהאי שתא', וע"י בלבוש סי' תצג, סעי' ד', ואכמ"ל.

³ ומתחילין להפטיר בתלאת דפרעונתא מפ' מטות (וכנדפס בחמושים בהפטרות פ' מטות 'דברי ירמיהו', ובפ' פניחס מפטירין 'ויד ה' היתה אל אליהו').

⁴ וכבר דנו בזה האין ינהגו בני א"י בשנים שחל יום א' דפסח בשבת ויש ז' שבתות בתוך ימי הספירה לבני א"י לענין אמירת סדר פרקי אבות, וע"י בתיקון יששכר (בקביעות שנת הכ"ז בשנה פשוטה, ושנות בש"ז וגכ"ז בשנה מעוברת) דהביא מנהג המוסתערבים תושבי צפת שבגליל העליון תוב"ב שבשבת השביעית שהוא ערב שבועות קורין פרק אחד ממס' דרך ארץ זוטא שדבריו מעין של פרקי אבות וכמו שמוסיפין פרק שנו חכמים על חמשה פרקים שבמס' אבות עיי"ש, ובמקור חיים לבעל החות יאיר ז"ל אבד"ק וורמיישא יצ"ו (סו"ס תצא) כתב שאומרים פרק ממס' דרך ארץ רמ"א דרכן של ת"ח עיי"ש.

⁵ וה"ה דבשנים אלו יש לדון טובא לענין סדר אמירת פיוטי יוצר זולת אהבה וגאולה בשבתות שבימי הספירה, שנסדרו רק לשש שבתות ימי הספירה כבחול"ל, וצ"ע האין ינהגו בזה בני א"י, האם יתחילו לומר סדר הפיוטים כבר בשבת הראשונה שלהם שהוא אחרון של פסח בחול"ל או שמתחילים לאומרים רק בשבת השניה שלהם שהוא השבת הראשונה לבני חול"ל, ומ"מ גם אם לא יתחילו לומר הפיוטים בא"י רק בשבת השניה ממילא לא ישתוו לגמרי בזה לסדר של בני חול"ל מאחר שיצטרכו להקדים אמירת פיוט גאולה 'יקוש בענין' בשבת שקורין אצלם פ' בהר כנ"ל. וה"ה בשנה פשוטה שסימנה הכ"ז שאז משתווים בני א"י ובני חול"ל בסדר הפרשיות בפ' בחוקותי, שבני א"י מפרידים לפ' בהר ובחוקותי ובני חול"ל מחברים אותם כבכל השנים הפשוטות, מ"מ עדיין יצטרכו בני א"י להקדים לומר גאולה 'יקוש בענין' המבוסס עה"פ 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו' שבפ' בהר בשבת שקורין אצלם פ' בהר, שהוא שבת א' קודם לבני חול"ל.

מעוברת וכל הפרשיות המחוברות בדר"כ בשנים הפשוטות נפרדות בשנים אלו, א"כ נמצא שלא ישתו בני א"י ובני חו"ל בסדר הפרשיות משך רוב ימות הקיץ מחג הפסח ועד פ' מסעיל, דבני א"י קורין אז פ' מטות ומסעי בנפרד [וע"פ הסימן 'מנו ועצרו' כנ"ל], ובני חו"ל קורין מטות ומסעי מחוברות כבכל השנים, ובשנים אלו בני חו"ל שפיר קורין פ' במדבר בשבת לפני חג השבועות וכפי הסימן 'מנו ועצרו', אבל בני א"י כבר מקדימין לקרות גם פ' נשא קודם שבועות (וכמו בחו"ל ובא"י בשנים מעוברות שסימנם הח"א והשי"ג, וכנ"ל).

ולפלא שכלל לא נזכר מציאות זו המיוחד לבני א"י בדברי המחבר והרמ"א בסי' תכ"ח, שלא הזכירו כי אם הסימנים הח"א והשי"ג בשנים מעוברות שבהם פרשיות מטות ומסעי גם בחו"ל, ולא הזכירו בזה החילוק בין בני א"י ובני חו"ל בשנים מעוברות שסימנם בש"ז וגכ"ז. ולראשונה נמצא הענין באר היטיב בספר תיקון יששכר לר' יששכר סוסאן ז"ל שהיה מתושבי ארץ הצבי ושימש בקודש כרב קהילת המערביים (מוסתערבים) בעיה"ק צפת"ו, שמבאר באריכות את כל סדרי י"ד קביעות השנים הפשוטות והמעוברות וסדר קביעות המועדות והקריאות כולל החילוקים בין בני א"י ובני חו"ל והמנהגים השונים של קהילות שונות בא"י בכל השנים, ודבריו הובאו במהרי"ט (ח"ב, סי' ד) ובמג"א (שם סק"ו).

הקביעות של בש"ז חל תמיד אחר הקביעות של שנה פשוטה שסימנה הכ"ז, וחל לאחרונה בשנת תרח"צ, תש"ח, תשכ"ה, תשנ"ב, ולפי סדר הלוחות שע"פ החשבון יחול שוב בעוד שנתיים בשנת תשע"ו, ובשנת תשע"ט, ואח"כ לא יחול משך כ"ד שנים עד שנת תת"ג, ואח"כ הפסק של מ"ז שנים עד שנת תת"ן.

הקביעות של גכ"ז חל לאחרונה בשנת תשי"א, תשל"ח, תשנ"ה, ולפי סדר הלוחות שע"פ החשבון יחול שוב בעוד שמונה שנים בשנת תשפ"ב, ואח"כ לא יחול שוב למשך כ"ד שנים עד שנת תת"ו, ובשנת תת"ט, ושוב הפסק של כ"ד שנים עד שנת תתל"ג, ובשנת תתל"ו, ושוב הפסק של כ"ד שנים עד שנת תת"ס.

היוצא מדברינו אלה שלעולם פרשיות מטות ומסעי מחוברות חוץ משנים מעוברות שסימנם הח"א והשי"ג, שבהם פ' מטות ומסעי נפרדות הן בא"י והן בחו"ל, ושנים מעוברות שסימנם בש"ז וגכ"ז שבהם רק בא"י פ' מטות ומסעי נפרדות אבל בחו"ל הם מחוברות כבכל השנים.

ואכן בהאי שנת ה"א תשע"ד לפ"ג שהיא שנה מעוברת שסימנה השי"ג, פרשיות מטות ומטות נפרדות הן בא"י והן בחו"ל, וכאמור שוב לא יתרמי מילתא למשך כ"א שנים עד לשנת תשצ"ה. אבל בא"י פרשיות מטות ומסעי שוב יהיו נפרדות בשנת תשע"ו (בש"ז) ובשנת תשע"ט (בש"ז), ובשנת תשפ"ב (גכ"ז), ושוב כנ"ל בשנת תשצ"ה (השי"ג) שישתוו בזה עם בני חו"ל.

סיכומו של דבר : בא"י יהיו פרשיות מטות ומסעי נפרדות בהאי שנת [תשע"ד] ובשנת תשע"ו, תשע"ט, תשפ"ב, תשצ"ה, תשצ"ח, תת"ג, תת"ו, תת"ט, תת"כ, תת"כ"ב, תת"כ"ה, תת"ל"ג, תת"ל"ו, תת"ל"ט, תת"ן, תתנ"ב, תת"ס. ובחו"ל יהיו פרשיות מטות ומסעי נפרדות בהאי שנת [תשע"ד] ובשנת תשצ"ה, תשצ"ח, תת"כ"ב, תת"כ"ה, תת"ל"ט, תתנ"ב.

סדר קריאת מ"ב מסעות בפרשת מסעי

הנה ברוב השנים שפרשיות מטות ומסעי מחוברין, המנהג פשוט לחבר את ב' הפרשיות אצל 'רביעי', באופן שקורין ל'רביעי' מסוף פ' מטות¹ עד לאחר המ"ב מסעות שבפ' מסעי, כך שקורין כל המ"ב מסעות לאיש אחד ואין מפסיקין כלל באמצע המסעות.

אמנם בשנים שפרשיות מטות ומסעי נפרדות, שקורין בתחילת פ' מסעי במ"ב מסעות בשבת במנחה ובימות החול בשני וחמישי, איתא ברוב ספרי המנהגים וסידורים עתיקים בכת"י, וכן נדפס בזמננו ברוב סידורים שקורין כרגיל עד 'שני', וקורין ל'כהן' מ'אלה מסעי' (לג, א) עד 'לעיני כל מצרים' (שם, ג), ול'לוי' מ'ומצרים מקברים' (שם, ד) עד 'אשר בקצה המדבר' (שם, ו), ול'ישראל' מ'ויסעו מאיתם' (שם, ו) עד 'ויחנו על ים סוף' (שם, י), בס"ה י' פסוקים (כפי הנפסק בשו"ע כנ"ל), ומפסיקים באמצע המסעות ואין קורין כל המ"ב מסעות, וה"ה בשבת דקורין ל'כהן' עד 'וינחו על ים סוף' [שני] ומפסיקים באמצע המסעות².

¹ עי' בתיקון יששכר (בשנות בש"ז וגכ"ז בשנים מעוברות) דהביא 'מספר העיבור שעשה החכם הרב סעדיא דיין צובא יצ"ו שנוהגין בזה השנה להפריד פ' אלו [מטות ומסעי] מחברים במקומם קרח ופרה [חוקת] שהם אצלם מסדרי החיבור והפירוד, ולפי מנהגם זה יהיו שוים עם בני א"י משבת קרח ואילך, כי בני א"י מפרידין גם שני סדרים אלו לעולם'. ומ"מ בימינו כבר נתקבל המנהג בכל תפוצות ישראל בשנים אלו שבא"י מפרידים פ' מטות ומסעי ובחו"ל מחברים אותם כבכל השנים. וע"ע בתיקון יששכר (בקביעות שנת הכ"ז בשנה פשוטה) שהאריך טובא בעניני המנהגים השונים בקהילות השונות לענין סדר חיבור והפרדת הפרשיות, והביא שם מנהג מקום במערב שלעולם מחברים פרשיות מטות ומסעי הן בשנים פשוטות והן בשנים מעוברות עיי"ש, וכאמור אין מנהגנו כן.

² מהפסוק (במדבר לב, כ) 'ויאמר אליהם משה אם תעשו את הדבר הזה' בסוף פ' מטות, עד הפסוק (לג, מט) 'עד אבל השיטים על ירדן יריחו' בסוף המסעות שבפ' מסעי.

³ כן איתא הסדר ברוב רשימות המצינו את סדרי הקריאות, וכן מובא בב' סדרים שונים בתיקון יששכר דבשניהם איתא להפסיק באמצע המסעות, וכ"ה במנהגי וורמייזא לר"י שמש ולר"י קירכהיים, ובמנהגי פיורדא ובנוהג כצאן יוסף, ובדברי קהלת (עמ' 88, ועי' מה שהאריך בביאור כל הענין במשלי שלמה עמ' 104, ועי' בעמ' 105 שם כתב להדיא שאין משגיחין בקבלת צרור המור עיי"ש) וכן נדפס בכל הסידורים והחומשים המצויים.

מיהו עי' בספר צרור המור לר' אברהם סבע נ"ע (פ' מסעי, ד"ה ולהורות) כתב, וז"ל: 'ולהורות שיש באלו המסעות דבר גדול. אמרו רבותינו ז"ל שנכתבו כאן שנים וארבעים מסעות. רמז לשם המפורש של שנים וארבעים. הוא שם של אבגית"ן הרמז בפרשת בראשית במספר הימים. והם שבעה תיבות ובכל אחד יש בו ששה אותיות עולים שנים וארבעים וכל אחד יוצא מיומו. אבגית"ן מיום הראשון. קר"ע שט"ן יוצא מיום שני. לפי שבו נברא גיהנם. וכן כולם על זה הדרך. ולכן נכתבו בכאן שנים וארבעים מסעות. כנגד זה השם של שנים וארבעים הרמז באומרו השם במ סיני בקודש. לרמז שיש באלו המסעות דבר גדול. והוא חותם התורה כולה. וכמו שהתורה התחילה בימי בראשית שבס רמז שם ה' ב"ם. כן סיימה בפרשת אלה מסעי בספור שנים וארבעים מסעות שהם כנגד שם של שנים וארבעים שהזכרנו. לרמז שהתורה כולה כלולה וקשורה וחתומה בחותם אחד. בסוד ה' אחד ובסוד ה' במ. ואין בה פירוד וחילוק אלא שהיא קשורה תחלתה בסופה וסופה בתחלתה. ולכן כתב באלו המסעות ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ע"פ השם. להורות לנו שיש בהם דבר גדול. ולכן התורה כולה עם ספר אלה הדברים כלולה בסוד שנים ושלישים נתיבות חכמה. ולכן התחילה התורה בבי"ת של בראשית וסיימה בלמ"ד של ישראל. לרמז שנים ושלישים נתיבות חכמה. ואחר שאלו המסעות הם במספר במשקל. רומזים לשם של שנים וארבעים בסוד ה' במ. אין להפסיק החזן בקריאת הפרשה. אלא שיקראם כולם עם אדם אחד. בענין שיהיה המשכן אחד.'

ודבריו הובאו להלכה במגן אברהם (סי' תכ"ח סק"ח): 'כתוב בצרור המור מ"ב מסעות שבפרשת ואלה מסעי אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב, וכ"ה באלה רבה (סי' קל"ח סק"ב) ובבאר היטב (סק"ז), ובקישור"ע (סי' ע"ח סעי' ד) וכן הובא דברי המג"א להלכה במשנ"ב (שם סקכ"א) ובכף החיים (שם, סקל"ט), ובלוח א"י להגר"מ ט"ז ז"ל. וכן נקט להלכה בשערי אפרים (שער ז סעי' כ"ה) שכתב: 'מ"ב מסעות שבפרשת מסעי אין להפסיק בהם ואחד קורא אותן, וכן עשרת הדברות שבפ' יתרו ובפ' ואתחנן אין מפסיקין בהם, וכן אין להפסיק בשירת הים, ואין לשנות אפי' במקום שיש חיובים הרבה'. ובדבריו נראה להדיא דעתו שהשווה את אי ההפסקה באמצע המסעות להא דאין מפסיקין באמצע העשרת הדברות ושירת הים, וגם הוסיף דאפי' במקום הצורך משום שיש הרבה חיובים ג"כ אין להפסיק באמצע המסעות.^ט

ובנמוקי או"ח (סי' תכ"ח) כתב כ"ק אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זיע"א, וז"ל: 'עיי' במג"א בזה בשם צרור המור (בפ' מסעי) מ"ב מסעות אין להפסיק בהם שהוא כנגד שם מ"ב עכ"ל המג"א, ומובן ממילא כי אין נפק"מ בזה בין שבת לחול, וגם בחול יש לקרות לא' (והעולם לא נהגו כן), ומנהגינו כאשר ראיתי מאדמו"ר הקדוש זי"ע מפה"ק [כ"ק אדמו"ר בעל שם שלמה] גם בחול ובשבת מנחה קרא להכהן כל המ"ב מסעות, ואח"כ להלוי וישראל לכל א' ג' פסוקים כמוכין.'

קריאת המסעות בשבת ובימות החול

הנה בדברי הצרור המור הנ"ל דכתב בסתמא שכיון שהמסעות הם כנגד שם של מ"ב אין להפסיק החזן בקריאת הפרשה, אלא שיקראם כולם עם אדם אחד, בענין שיהי' המשכן אחד, לא נתבאר בזה שום חילוק בין קריאת המ"ב מסעות בשבת או בימות החול ובשבת במנחה, ולעולם אין להפסיק באמצע המסעות וצריך לקרותם לאדם אחד בין בשבת בין בחול. וה"ה בדברי המג"א והא"ר שהביאו את דברי הצרור המור ונקטו בזה כדעתו כתבו כן בסתמא, ולא חילקו בין שבת לימות החול. וכ"נ להדיא בדברי השערי אפרים הנ"ל שהשווה את המ"ב מסעות לעשרת הדברות ושירת הים ולא חילק בזה לענין המ"ב מסעות דדווקא בשבת אין מפסיקין בהם.^ט וכן כתב להדיא בנמוקי או"ח הנ"ל דמובן ממילא כי אין נפק"מ בזה בין שבת לחול, אך סיים שם בעצמו שהעולם לא נהגו כן, וכמ"ש לעיל דבכל ספרי המנהגים וסידורים עתיקים^{יב} איתא הסדר בשבת במנחה ובימות החול בב' וה' לקרות רק י' פסוקים, וכן נדפס בכל הסידורים, יען שלא נהגו כן כדעת הצרור המור.

וכ"ה דעת המשנה ברורה שנקט בזה כדעת המג"א דלא חילק כלל בין שבת לימות החול ושבת מנחה, ובכולם צריך לקרות ל'כהן' עד לאחר המ"ב מסעות. ובזאת תמה תמה אקרא על מדפיסי סידורים בימינו ששינו את ההלכות הנדפסו בסידוריהם ע"פ פסקי משנ"ב (ובשונה מהדפוסים הישנים בהם נסדרו ההלכות ע"פ הדרך החיים) ובכאן לא הדפיסו בפ' מסעי לקרות כל סדר המ"ב מסעות ללא הפסק בשבת במנחה ובב' וה' כדעת המשנ"ב. והיה כי יאמרו אליכם שמעולם לא נהגו כן לקרות כל המ"ב מסעות בימות החול, ואמרת אליהם הרי גם מעולם לא נהגו ע"פ פסקי המשנ"ב, וכלל לא נתפשטו פסקי השנ"ב עד תקופה מאוחרת, ופוק חזי בלוחות הישנות שהפרדת פרשיות מטות ומסעי כלל אינו מאורע שבשיגרה, וקורה רק פעם בכמה שנים [ורק בסוף המחזור הנוכחי – מחזור ש"ד (וה"ה בארץ ישראל בהתחלת המחזור

^ט ועי' בפ' שערי רחמים על השערי אפרים להג"מ מאורשיו וז"ל (שם סקכ"ו) שתמה ע"ז למה נדפס בחמושים 'שני' אחר 'ויחנו על ים סוף' שהרי לעולם אין מפסיקין שמה.

^י עי' לקמן דאגב אורחא נקט רבינו כן, ולגופא דענין במציאות א"א לקרות ל'לוי ולישראל' ג' פסוקים לכ"א, יען שא"א לסיים עם הפסוק 'והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם' (במדבר לג, נו) כיון דצריך לסיים בדבר טוב.

^{יא} וצ"ע עמש"כ בשערי רחמים (שם) ואי דקאי על על שבת במנחה או חול בב' וה' בשנה כשקורין מסעי מופרדת דהמנהג הוא לעולם שקורין רק פרשה ראשונה לתלתא גברי, דהרי בדברי רבינו השערי אפרים נראה להדיא דעתו שאין בזה שום חילוק בין שבת לחול, וע"כ נקט בזה כפי 'מנהג העולם' דכלל לא חשו בזה לדברי רבינו שנקט להלכה כדעת הצרור המור, ומש"ה אין קורין רק פרשה ראשונה לג' גברי.
^{יב} אפי' קודם לזמנו של בעל הצרור המור.

הבעל"ט – מחזור ש"ה) איתרמי מילתא שברצף של כמה שנים מעוברות זאח"ז פרשיות מטות ומסעי נפרדות, כך שלא יתכן לבא בטענה שמעולם לא נהגו, דאכן מעולם לא נהגו בזה כהצור המור, ומעולם לא נהגו כהמשנ"ב. ומ"מ בימינו אחר ששינו בזה רבים לפסוק כהמשנ"ב וכבר נתפשטו פסקיו בישראל, וודאי שאלו הנוהגין כהמשנ"ב בשאר מקומות, עליהם לנהוג כוותיה גם לענין אי ההפסקה בהמסעות, ולא יתכן לנהוג שברצותו או חזו וברצותו מכתת.

מיהו ע"י בערוך השלחן (שם סעי' ח) שהביא בשם המג"א: "וכן במ"ב מסעות שבמסעי אין להפסיק בשבת שחרית כי הם נגד שם מ"ב", ובמחכת"ה דבריו מרפסין איגרא שהרי במג"א שלפננו לא הביא כי אם דבריו של הצור המור בסתמא, וכלל לא הזכיר בזה מידי מהקריאה בשבת שחרית לא מיניה ולא מקצתיה, וגם אין שום משמעות בזה לא בדברי הצור המור ולא בדברי המג"א וכן"ל. ובוודאי שכוונת הערוה"ש להביא בזה את המנהג שראה נוהגין במקומו וכדרכו בקודש לאורך חיבורו הגדול, ולא יתכן בזה לנטוע יתד ע"ד של הערוה"ש שכ"ה דעת המג"א לחלק בזה בין שחרית בשבת לשבת במנחה וימי ב' וה', וק"ל.

וע"י בנוהג כצאן יוסף שהביא סברא דדווקא כשקורין את כל המסעות אין פוסקין בהן אבל בב' וה' ובשבת במנחה שאין קורין את כולן אין קפידא, דא עקא שלא מצינו מקום לסברא כזו בדברי הצור המור שבדבריו מבואר להדיא עיקר הטעם שלא להפסיק באמצע המסעות משום דהם כנגד שם של מ"ב וכמ"ש במג"א, ובזה אין חילוק בין שבת לחול, ולעולם כשקורין באלה מסעי צריך לקרות כל המ"ב מסעות לאיש אחד בין בשבת ובין בחול. וגם מה שתמה שם מדברי הצור המור על המנהג במקומו⁹ כשפרשיות מטות ומסעי נפרדות לקרות ל"כהן" עד "ויחננו על ים סוף", לק"מ שהרי כלל לא נתקבל בזה אצל ההמון דעתו של הצור המור כנ"ל.

ומ"מ בימינו כבר נתקבל המנהג באיזהו מקומן לחוש לזה רק בשבת בבוקר שאז ממילא קורין כל המ"ב מסעות וכל פרשת מסעי, דאין מפסיקין אז אצל "שני" הנדפס בחומשים אחר "ויחננו על ים סוף", משא"כ בימות החול דלא נתקבל בזה דעת הצור המור כנ"ל, וכ"כ בשערי רחמים הנ"ל, וכ"כ בקצות השלחן להגרא"ח נאה ז"ל (סי' פ"ה, בדי השלחן) שרק בשבת שחרית אין מפסיקין אבל במנחת שבת ובב' וה' נוהגין להפסיק בהם¹⁰.

סדר קריאת המ"ב מסעות

בסדר חלוקת העליות להקראים לפי דעת הצור המור והפוסקים דאין להפסיק באמצע המ"ב מסעות, הרי בשבת בבוקר פשוט שקורין ל"כהן" עד סוף המסעות 'עד ערבות מואב' (במדבר לג, מט), ולענין שבת במנחה וב' וה' כתב רבינו בנמוקי או"ח (שם): "ומנהגינו כאשר ראיתי מאזמו"ר הקדוש זי"ע מפה"ק גם בחול ובשבת מנחה קרא להכהן כל המ"ב מסעות, ואח"כ להלוי וישראל לכל א' ג' פסוקים כמובן, ובדבריו נתבאר להדיא שגם בימות החול צריך לקרות ל"כהן" מ'אלה מסעי' (שם, א) עד סוף המסעות כנ"ל.

אבל מש"כ רבינו 'ואח"כ להלוי וישראל לכל א' ג' פסוקים' אגב אורחיה כתב כן, דהרי במציאות לא יתכן לקרות ל'ישראל' רק ג' פסוקים, דנהי דל'לוי' שפיר אפשר לקרות ג' פסוקים מ'וידבר' (שם, נ) עד 'ואת כל במותם תשמידו' (שם, נב), אבל ל'ישראל' לא יתכן להמשיך משם ולקרות עוד ג' פסוקים דהיינו מ'והורשתם את הארץ' (שם, נג) עד 'וצורו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה' (שם, נה). חדא דהרי צריך לסיים בדבר טוב, ועוד דמשם נשאר עוד פסוק אחד עד הפסק פרשה. וגם בפרשה א"א לסיים מכיון דקמסיים 'והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם' (שם, נו) והרי צריך לסיים בדבר טוב כנ"ל (ע"י שו"ע סי' קל"ח סעי' א), וע"כ דצריך להמשיך לקרות בפרשה הבאה, וא"כ צריך לקרות עוד ג' פסוקים (ע"י"ש בשו"ע), היוצא מזה דצריך לקרות ל'ישראל' עד 'מקצה ים המלח קדמה' (שם, לד, ג)¹¹.

מיהו יש נוהגין בשבת במנחה ובב' וה' שקורין ל"כהן" מ'אלה מסעי' עד 'לעיני כל מצרים' (שם, לג, ג), ול'לוי' קורין מ'ומצרים מקברים' (שם, ד) 'בערבות מואב' שהוא סוף המסעות, ול'ישראל' מ'וידבר ה' אל משה' עד 'לרשת אתה'¹².

⁹ יצויין שהספר נוהג כצאן יוסף אינו מקור למנהגי פפד"מ, וגם המחבר עצמו לא התגורר בפפד"מ כי אם בקעלן, ומ"מ בפפד"מ אכן לא נהגו לחוש לדעת הצור המור וכמ"ש בדברי קהלת הנ"ל.

¹¹ וצ"ע שהרי למנהג חב"ד-לויבאוויטש אין מפסיקין באמצע המ"ב מסעות אפ' במנחת שבת ובב' וה', וכמ"ש בלוח היום ויום ובספר המנהגים (ע"י לקמן), והיא פלאי שהגרא"ח נאה ז"ל לא הכיר מנהג זה, ואולי המדובר במנהג מאוחר, ובתקופת הגרא"ח לא היה נוהג כן אצל חסידיו חב"ד בארה"ק, ולא מסתברא כן.

¹² ע"י בדרכי חיים ושלום (סי' רכ"ג) שהביא ממה שציין רבינו בכי"ק בחומש לסיים שלישי אצל 'לרשת אתה' (שם, נד), וכנראה שכוונת רבינו לשבת בשחרית, ומ"מ כבר נתקבל המנהג כן גם בשבת במנחה ובב' וה' לקרות ל'לוי' עד 'לרשת אתה' (דהרי אין בזה חלוקה כיון דממילא צריך לקרות עוד ג' פסוקים בפרשה הבאה אח"כ, מכיון דצריך לסיים בדבר טוב) וכן נדפס בסידורים שהוגהו ע"פ הנוסח שתיקן רבינו זיע"א, איברא מה שנדפס בסידורים לקרות ל'ישראל' בשבת במנחה ובב' וה' עוד ב' פסוקים מ'מקצה ים המלח קדמה' עד 'והיו תוצאתיו הימה' (שם, ה) לא ידענא טעמא מאי, ולא ידוע לי מקור הדבר, ואדרבה מדברי רבינו בנמוקי או"ח סי' קל"ח נראה דאין להוסיף פסוקים בימות החול במקום שאינו צריך ובמקום שאין לנו בזה מסורה ממנהג אבוה"ק, משום ביטול מלאכה לעם, וצ"ב.

וע"י במאורי אור להר"א מוורמיישא ז"ל דנקט להלכה בזה כדעת הצור המור דצריך לקרות המ"ב מסעות לאיש אחד, וציין שם לסיים [בשבת בשחרית] 'שני' אצל 'בערבות מואב' (שם, לג, מט), ו'שלישי' אצל 'זה יהיה לך גבול ים' (שם, ו).

¹³ ולא נתברר טעמם ונימוקם למה הצטרפו לקרות ד' פסוקים עד 'לרשת אתה' הרי סגי בג' פסוקים עד 'ואת כל במותם תשמידו' וכנ"ל.

(שם, נג). וכ"כ בהיום יום (עמ' ע"ג) וב'ספר המנהגים - מנהגי חב"ד^י, וכן נדפס בסידורי תהילת ה'ט" ע"פ נוסח חב"ד וכן נדפס באחרונה בסידורי 'תפלת כל פה' של 'הוצאת אשכול'², ומשם הועתק בשנים האחרונות גם לשאר הסידורים הנדפסים מחדש חזית נבוט לצפרין.

וכפי הנראה סמכו א"ע בזה בהא שנאמר בפרשתן ב' פעמים 'ויסעו מרעמסס', הראשון בפסוק ג': 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים', והשני בפסוק ה': 'ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת', ומהא סמכו א"ע למנות המ"ב מסעות שאין מפסיקין בהם מה'ויסעו מרעמסס' השניה, כך שקורין ל'כהן' עד לעיני כל מצרים ול'לוי' עד סוף המסעות.

איברא כפי הנראה מהמשך דברי הצרור המור הנ"ל דדרש את ענין המ"ב מסעות שהם נגד שם של מ"ב (ולכך אין להפסיק ביניהם ויש לקרותם לאיש אחד) מהפסוק 'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם' הנאמר לפני הפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון', כך שלדעתו סדר המ"ב מסעות כבר מתחילין מהפסוק 'ויסעו מרעמסס' הראשון, ולדעתו אין להפסיק מ'אלה מסעי' עד סוף המ"ב מסעות בפסוק 'בערבות מואב'.

ועל השנות הפסוק 'ויסעו מרעמסס' פעמיים בפרשתן כבר עמדו בזה המפרשים, ובאור החיים הק' כתב ע"ז: 'קשה הלא כבר אמר ויסעו בני ישראל מרעמסס וגו' ולא היה צריך לומר אלא ויחנו בסוכות. ונראה שנתכוין לומר שלא היה מסע אחר בין רעמסס לסוכות, והוא מה שסמך לויסעו ויחנו, וזולת זה אם היה מתחיל ויחנו בסוכות אין הערה לזה, וכמו כן דקדק בכל המסעות להסמך החניה למסע, ומדבריו נראה דבעצם כבר מתחיל המנין של המ"ב מסעות מהפסוק 'ויסעו מרעמסס' הראשון.

וכ"ה בדבריו להדיא בפ' עה"פ 'ויכתוב משה את מוצאיהם' (שם, ב) ממ"ש בא"ד: ונראה שהכתוב נתכוון להודיענו סדר כתיבת המסעות שלא נכתבו ביום אחד אלא על זה הסדר, שהתחיל משה לכתוב בפנקסו במצות המלך מיום שיצאו ממצרים, על זה הדרך, **יום שיצאו ממצרים כתב פסוק ויסעו בני ישראל מרעמסס וגו', ב' כתובים הבאים כאחד הכתובים לפנינו עד תיבת שפטים, וכשחנו בסוכות כתב פסוק ויסעו וגו' ויחנו בסוכות, וכשנסעו מסוכות כתב ויסעו מסוכות, וכשחנו באיתם כתב ויחנו באיתם, וכן על זה הדרך היה כותב כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב, ואחר כך אמר ה' אליו שידרם בתורה כדרך שהיו כתובים אצלו, והוא מה שאמר הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם פירוש יום שיצאו ממצרים והם ב' הכתובים מויסעו מרעמסס עד תיבת שפטים, ואומרו למסעיהם פירוש לסדר כל מסעיהם שנסעו מיום צאתם ממצרים עד סוף המסעות, ואומרו על פי ה' לומר שמכתב הראשון עצמו היה על פי ה' הוא אמר אליו שיהיה כותב והולך, ואומרו ואלה מסעיהם וגו' פירוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה למוצאיהם כל אחד בזמנו ובמקומו וזה העתקה.**

הרי מבואר להדיא בדבריו שמנין המ"ב מסעות מתחילים מהפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון וכו', וטעם שכתב שוב 'ויסעו בני ישראל מרעמסס' רק בכדי להסמך אצלו 'ויחנו בסכת'³. כך שכיון שמנין המסעות מתחילין מהפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון', א"כ לדעת הצרור המור צריך לקרות ל'כהן' מתחילת 'אלה מסעי' עד בערבות מואב, ולא יתכן כלל להפסיק באמצע לקרות ל'לוי' עד אחר המסעות. ואם קבלה אצל חסידי ליובאוויטש להפסיק ל'לוי' נקבל²², אך

¹ וז"ל: 'כאשר מטות ומסעי נפרדות קורין - במנחת שבת, ב', ה' - ללוי עד סוף כל המסעות, ולא הזכיר מדי מקריאת 'כהן' או 'ישראל'.

² וז"ל: 'ב'קרה"ת בב' וה' (וכן במנחת ש"ק) בסדר מסעי (כאשר מטות ומסעי נפרדות), קוראין ללוי: עד סוף כל המסעות, ולשלישי: מן וידבר ה' ... בערבות מואב גו' עד לרשת אתה (ד' פסוקים), ושוב לא הזכיר מדי איפה מסיימין ל'כהן' ומתחילין ל'לוי'.

³ ושם נדפס לקרות ל'כהן' עד לעיני כל מצרים ול'לוי' מ'מצרים מקברים'.

² בדפוסים של השנים האחרונות בקריאת פ' מסעי צויין בכוכב בתחתית העמוד 'למנהג ספרד קורין ללוי עד סוף כל המסעות ואח"כ קורין לישראל' [ותמה תמה אקרא מהו ביאור של ההגדרה 'מנהג ספרד' ? הרי דווקא המשנ"ב ה'אשכנזי' נקט כן להלכה, לעומת רוב מקהלות החסידים דלא נהגו כן], ובמהדורה החדשה המכונה 'סדר מקור הברכה' כבר נדפס כל סדר הקריאה ע"פ מנהג חב"ד הנ"ל [ושם כבר הובא הדבר בשם המשנ"ב שנקט כדעת הצרור המור המבואר במג"א, וכבר הושמט ההגדרה המגוחך של 'מנהג ספרד'].

ובאופן כללי יצויין שבכמה וכמה דברים בסידור 'תפלת כל פה' הישן ב'נוסח ספרד' [דהיינו 'נוסח דרוקע"ר שברו מלבם] נקט כמנהג חב"ד ודלא כנהוג במקהלות החסידים, וגם רבות המה הטעיות בדברים שהועתקו מסידורים ישנים שלפניהם (ע"י צילום וכדו') כולל שגיאות גסות בפסוקים ובנוסחאות של תפילות וכדו', ועוד דברים שנשארו על מכונם מ'נוסח אשכנז' שאינם תואמים לפי דעת האריז"ל שלא באו על תיקונם עד היום וגם במהדורות החדשות, ואכמ"ל.

²² וע"ע בשאר מפרשי המקרא שביארו הענין בביאורים שונים, ומ"מ לא נמצא מי שיאמר שהפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון' אינו ממנין המ"ב מסעות, ושיש להתחיל למנות רק מהפסוק 'ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת'.

²² הנה בסידורי התניא בדפוסים הראשונים כלל לא נדפסו סדר קריה"ת לשבת מנחה וב' וה', כי אם בדפוסים החדשים של סידורי תורה אור ותהילת ה' (בספר המנהגים) (שם בהערה) ציין לסידור תהילת ה' דפוס תשט"ז - ולא עברתי על כל הדפוסים לראות מתי לראשונה נדפס סדר קריה"ת), כך שאין שום מקור קדום למנהג זה, והרי ידוע ומקובל אצל חסידי ליובאוויטש שהאדמו"רים לבית ליובאוויטש כלל לא התערבו בענינים אלו (המכונה אצלם 'עניני גבאות') והרבה פעמים גם במנין שלהם בבית מדרשם לא נהגו בדברים מסויימים כפי דעתם האישית (וידוע הפולמוס אצלם אודות מקום סיום קריאת 'כהן' בפ' דברים בשבת בשחרית, וכע"ז דעתו של הרש"ב מליובאוויטש ז"ל שלא לומר סליחות בתע"צ למרות שהציבור אמרו, וכע"ז אמירת אקדמות ביום א' דשבעות ועוד הרבה), כך שמאוד יתכן שלא מר בר רב אשי חתים על מנהגא דא והמדובר בס"ה במנהגו של איהו בעל קורא שהחליט כן על דעת עצמו ולא הבין לנכון את הדבר, ואכן הגר"ח נאה ז"ל (שערך את הלוח של כולל חב"ד בארה"ק ונחשב לבקי ומומחה בעניני מנהגי חב"ד) בספרו קצות השלחן (סי' פ"ה) כלל לא הכיר מנהג כזה וכתב דווקא שכלל אין חוששין לדברי הצרור המור בשבת במנחה ובב' וה'. איברא אאל"ט הרי ספר המנהגים הוגה בשלב מסויים ע"י הרמ"ש מליובאוויטש ז"ל עצמו, ולפלא שלא עמד בזה (וגם פלא שלא עמד בזה על דברי רבינו בנמוקי או"ח הנ"ל שכתב להדיא שצריך לקרות ל'כהן' עד סוף המ"ב מסעות, וידוע גודל בקיאותו וחביבתו של הרמ"ש בכתבי ומנהגיו של כ"ק אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זיע"א).

בוודאי שהמדפיסים שהעתיקו משם ע"י הערה מכלי לכלי פגום שכ"ה דעת הצרור המור המובא במשנ"ב טעות הוא בידם, ועליהם לתקן הדבר כדבעי לקרות ל'כהן' עד סוף המ"ב מסעות דכ"ה דעת הפוסקים שנקטו בזה כדעת הצרור המור.

(ובאמת לפי דעת האבן עזרא הרי היה במצרים ב' מקומות בשם 'רעמסס', האחד 'רעמסס' המוזכר לענין היציאה מארץ מצרים (עי' אבן עזרא שמות יב, לז) : 'בפתח תחת הרי"ש, ושו"א תחת העין, והוא שם מחוז ולא עיר', והשני שם של עיר מערי מסכנות שבנו לפרעה (עי' אבן עזרא שמות א, יא) ש'רעמסס' הוא : 'בפתחות העי"ן ואיננה מקום ישראל'. כך דיתכן דגם שני 'רעמסס' שנאמרו כאן הכוונה לב' מקומות שונות, דבתחילה נסעו בני ישראל מה'מחוז רעמסס' שהיה מקום מגורתם ואח"כ נסעו דרך 'עיר רעמסס', דא עקא שכאן בפ' מסעי שניהם מנוקדים בשו"א תחת העי"ן). ובשערי רחמים להה"ג מאורשיוא ז"ל (על השערי אפרים הנ"ל, ס"ק כו) כתב לתרץ בזה גם הקושיא הידועה דהרי אם תספור כל המסעות לא תמצא כי אם מ"א מסעות, ותי' בזה דכיון דאיתא פעמיים המסע מרעמסס נחשב כב' מסעות כך שפיר יש מ"ב מסעות, ולפי דבריו וודאי דמן הצורך למנות את הפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון' כתחילת מנין המ"ב מסעות שהם כנגד שם של מ"ב (דמש"ה אין להפסיק ביניהם ויש לקרותם לאיש אחד), דאל"כ הרי אין כאן כי אם מ"א מסעות^{כב}.

סוף דבר הכל נשמע דמנין המ"ב מסעות מתחילין למנותן מהפסוק 'ויסעו מרעמסס בחדש הראשון' [וכפי שהקדים התורה בפסוק שלפניו 'ואלה מסעיהם למוצאייהם' - דהיינו שמכאן ואילך מתחיל מנין המסעות], ולדעת הצרור המור : ש'אחר שאלו המסעות הם במספר במשקל, רומזים לשם של שנים וארבעים בסוד ה' במ, אין להפסיק החזון בקריאת הפרשה, אלא שיקראם כולם עם אדם אחד, בענין שיהיה המשכן אחד, לעולם כל אימת שקורין בפ' מסעי בין בשבת בין בחול צריך לקרות ל'כהן' [או 'ראשון'] מתחילת הפרשה 'אלה מסעי' עד 'בערבות מואב' [סוף המ"ב מסעות], ורק אח"כ קורין ל'לוי' וכו'. וכדעת הצרור המור הובא במג"א ובא"ר, וכן נקטו כוותיה להלכה למעשה השערי אפרים והמשנ"ב.

^{כב} ועי' במשנת אברהם (סי' י', סעי' יא בהערה) דתי' דמ"ב מסעות הכוונה למ"ב מקומות, דמקומות המסעות נקראין מסעות כמ"ש רש"י בסוף פ' פקודי (במדבר מ, לח - ד"ה בכל מסעיהם) : 'מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע', ועי' עוד בדברי קהלת (משלי שלמה עמ' 104) מה שהאריך בביאור כל ענין סדר ומנין המ"ב מסעות שתי' כע"ז.